

Sugerowane cytowanie:

Markowicz, A. (2019). Innowacje społeczne jako determinanty rozwoju społeczności lokalnych. W: N. Laurisz, A. Stroncsek (red.). *Ekonomia Społeczna. Innowacje społeczne* (s. 32–40). Kraków: Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie. <https://doi.org/10.15678/ES.2019.1.04>

Innowacje społeczne jako determinanty rozwoju społeczności lokalnych

Adrianna Markowicz

Streszczenie: Zmiany zachodzące w społeczeństwie oraz gospodarce implikują powstawanie nowych metod rozwiązywania problemów oraz rozwoju. Siłą napędową stały się innowacje społeczne. W niniejszym rozdziale przedstawiono je jako determinanty rozwoju społeczeństwa partycypacyjnego, które istnieje dzięki udziałowi czterech aktorów. Dokonano przeglądu literatury oraz przykładów innowacji społecznych wdrażanych w Polsce i Europie. Poczynione rozważania pozwoliły na stwierdzenie, że innowacje społeczne mogą być determinantami rozwoju społeczności lokalnych, przeciwdziałając wykluczeniu społecznemu i niwelując nierówności.

Słowa kluczowe: innowacje społeczne; społeczeństwo partycypacyjne; rozwój; współpraca
Kody JEL: O30, O35

Wprowadzenie

W dzisiejszych czasach popularne stało się innowacyjne podejście do zarządzania, tworzenia prawa, gospodarki, rozwoju czy rozwiązywania problemów. Podejście to charakteryzuje się otwartością na nowe podmioty, których udział jest niezbędny do efektywnego zarządzania. W ramach współpracy administracji publicznej, obywateli, organizacji pozarządowych, ruchów obywatelskich, przedsiębiorstw, uczelni wyższych, powstają nowe formy partycypacji w rozwiązywaniu problemów, z którymi boryka się miasto (Morawska-Jancelewicz, 2016). Źródłem takiej zmiany kierunku myślenia są liczne procesy, które wcześniej nie miały tak dużej skali, dynamiki rozwoju i wpływu na społeczeństwo. Wspomniane procesy obejmują kilka aspektów, które obecnie kształtują społeczność i porządek gospodarczy; są to zmiany klimatu, rozwój technologii, przeobrażenia demograficzne, nierówności oraz wykluczenie społeczne (Marszowski, 2019). Wyżej wymieni aktorzy życia publicznego poprzez swoje inicjatywy zwracają uwagę na problemy oraz stanowią zachętę do podejmowania kroków naprawczych. Organizują debaty, konsultacje społeczne, wpływają na tworzenie polityk publicznych przez władze miast. Ważnym elementem przemian w mieście staje się społeczeństwo obywatelskie oparte na zasadach solidarności społecznej i pomocniczości, które stanowią część aktywnej polityki społecznej (Karwińska, 2008).

Celem niniejszego rozdziału jest przedstawienie znaczenia innowacji społecznych w rozwoju miast i społeczności lokalnych. Przeprowadzony przegląd literatury oraz analiza wybranych innowacji w miastach europejskich, a także rozwój inicjatyw oddolnych oraz wzrost ich znaczenia, pozwoliły na postawienie tezy, że innowacje społeczne wpływają na swoje otocze-

nie w pozytywny sposób, przyczyniając się do rozwiązywania problemów społecznych, jak również wpływają na atrakcyjność miast oraz podnoszenie komfortu życia.

Innowacje społeczne – ujęcie definicyjne

Ogólnie ujmując, innowacje społeczne są to działania, które przyczyniają się całemu społeczeństwu a nie jedynie jednostkom. Według OECD, innowacje społeczne poszukują nowych odpowiedzi na problemy społeczne poprzez: (I) identyfikację oraz dostarczanie nowych usług, które poprawiają jakość życia jednostki i społeczności; (II) identyfikację i wdrażanie nowych procesów integracji rynku pracy, (III) procesy integracji rynku, (IV) nowe kompetencje, (V) nowe miejsca pracy i nowe formy uczestnictwa jako różnorodne elementy, które przyczyniają się do poprawy pozycji osób na rynku pracy. Innowacje społeczne można zatem postrzegać jako zajmujące się dobrobytem jednostki i społeczności. Elementy tego dobrobytu są związane z jakością życia i działaniem (OECD, 2011). Czym zatem różni się innowacja społeczna od innych innowacji? Zasadnicza różnica tkwi w celu tworzenia innowacji. W innowacji społecznej chodzi przede wszystkim o zaspokojenie nowych potrzeb, których rynek nie przewidział i nie jest w stanie zaspokoić. Jak sama nazwa wskazuje, taka innowacja ma służyć ludziom, np. może przyczyniać się do tworzenia bardziej satysfakcjonujących miejsc pracy (OECD, 2011). W „Przewodniku po innowacjach społecznych” Komisja Europejska definiuje je jako: rozwój i wdrażanie nowych pomysłów (produktów, usług i modeli) w celu zaspokojenia potrzeb społecznych oraz tworzenia nowych relacji społecznych i współpracy. Mają one na celu poprawę samopoczucia ludzi. Są to innowacje, które są nie tylko dobre dla społeczeństwa, ale także wzmacniają zdolność jednostek do działania. Dużą rolę odgrywa pomysłowość obywateli, organizacja społeczeństwa obywatelskiego, społeczności lokalnych, przedsiębiorstw. Są okazją zarówno dla sektora publicznego, jak i dla prywatnego (lepsze zaspokajanie indywidualnych i zbiorowych aspiracji poprzez produkty i usługi) (European Commission, 2013).

Tabela 1. Typy innowacji społecznych

Typ innowacji społecznej	Przykłady
Nowe produkty	technologie wspomagające ludzi niepełnosprawnych (np. syntezatory głosu)
Nowe usługi	mikrokredyty, bankowość mobilna (np. M-PESA w Kenii). M-PESA to system płatniczy (M oznacza mobilność, a PESA to w języku suahili pieniądze), którego idea jest zapewnienie dostępu do podstawowych usług bankowych bez udziału banku. Wprowadzenie systemu pozwoliło na świadczenie usług finansowych w Kenii, gdzie tylko 10% osób ma dostęp do tradycyjnych usług bankowych
Nowe procesy	model współpracy <i>peer-to-peer</i> , <i>crowdsourcing</i>
Nowe rynki	<i>Fair Trade</i> , banki czasu
Nowe platformy	nowe modele opieki nad osobami z niepełnosprawnością intelektualną i będącymi w „społecznej izolacji” (np. Tyze.com). Internetowy serwis społecznościowy Tyze.com umożliwia współpracę wszystkich osób, które opiekują się niepełnosprawnym: krewnych, przyjaciół, lekarzy, pracowników opieki społecznej, wolontariuszy
Nowe formy organizacyjne	przedsiębiorstwa społeczne
Nowe modele biznesowe	franczyza społeczna, wykorzystanie strategii JIT (<i>just-in-time</i>) przy wyzwaniach społecznych

Źródło: (The Young Foundation, 2013, s. 25).

- D. Moroń dzieli definicję innowacji społecznych według trzech typów (Moroń, 2017, s. 69, 70):
- Innowacje społeczne jako innowacje inne niż technologiczne – do tego typu zaliczamy nowe lub ulepszone rozwiązania organizacyjne skoncentrowane na zarządzaniu, tworzeniu sieci, rozwijaniu umiejętności, a także marketingu.
 - Innowacje społeczne jako część innowacji technologicznych – innowacje technologiczne traktowane są jako narzędzie postępu technologicznego, natomiast innowacje społeczne jako czynnik umożliwiający ich wdrożenie; podobnie jak w poprzednim typie są to innowacje organizacyjne, marketingowe (te, w których czynnik ludzki ma znaczenie).
 - Innowacje społeczne jako niezależne praktyki społeczne – wyraźne rozróżnienie innowacji społecznych i technologicznych. W tym podejściu innowacje społeczne to odrębne i nowe rozwiązania, które mogą być realizowane nie tylko przez przedsiębiorstwa, ale także przez sektor publiczny i organizacje non-profit.

Powyższy podział rozpoczyna się na wąskim spojrzeniu na innowacje prezentowanym przez np. Johnstona, a kończy na szerokim ich ujęciu postulowanym przez Myers i Marquis. Johnston ujmuje innowacje społeczne jako „zmiany w produkcji, odnoszące się zarówno do pierwszej partii produktu, jak i do przypadków, kiedy zmiany przenikają do innych firm, przemysłów, krajów”. Z kolei Myers i Marquis rozumieją je jako „złożony proces przebiegający od koncepcji, nowej idei do rozwiązania problemu, a następnie do bieżącego wykorzystania ekonomicznych i społecznych zalet nowego” (Olejniczuk-Merta, 2013, s. 22).

Innowacje społeczne jako determinanty rozwoju społeczeństwa partycypacyjnego

Realizowanie innowacji społecznych odbywa się za pomocą modelu poczwórnej helisy, ponieważ powstają one podczas współpracy trzech sektorów: publicznego, prywatnego i tzw. „trzeciego sektora”, a ich działania wspierane są przez czwartego aktora – osoby indywidualne (BEPA, 2011).

Wypracowanie innowacji jest możliwe dzięki współpracy i wzajemnemu słuchaniu swoich potrzeb. Innowacje społeczne tworzone są przede wszystkim dla poprawy życia i funkcjonowania mieszkańców. Dlatego nieodłącznym elementem tworzenia innowacji jest partycypacja społeczna. Ludzie powinni komunikować władzy jakie mają potrzeby, a władza powinna im tę komunikację umożliwić. Dwustronność komunikacji zapewnia umożliwienie zgłaszania uwag i wymiany poglądów na różnych etapach rozwoju i wdrażania rozwiązań. Na barkach władz miast spoczywa także informowanie mieszkańców na temat prowadzonych działań oraz ich wpływu na atrakcyjność miasta. Miasto powinno przekazać obywatelom, dlaczego działania innowacyjne są ważne i dlaczego warto się nimi zainteresować. Zrozumienie przez nich tych działań ma znaczący wpływ na powodzenie wprowadzenia innowacji, wewnętrznego poparcia dla społecznych inicjatyw oraz ich zewnętrzny odbiór (Daszkiewicz, 2015). Partycypacja obywatelska polega na możliwości zabierania głosu oraz uczestniczenia mieszkańców w działaniach i decyzjach dotyczących rozwoju. Taka aktywność społeczeństwa przynosi korzyści, zarówno dla nich samych, jak i dla otoczenia, w którym się znajdują; pomocna jest także władzom lokalnym. Pozytywnymi skutkami tego zjawiska jest np. integracja społeczności lokalnej oraz realizacja ich celów, samorealizacja jednostek, zwiększenie ich poczucia własnej wartości, wykorzystanie potencjału, nakierowanie władz na problemy społeczne, podpowiedzenie im czego mieszkańcy oczekują i w jaki sposób powinno być to zrealizowane. To znaczy, że partycypacja społeczna wiąże się z wykorzystaniem wiedzy mieszkańców, idei, koncepcji, wizji

i pomysłów. Ich zaangażowanie pomaga w wyszukiwaniu i precyzowaniu zagadnień społecznych, które – po nadaniu im priorytetów – pozwolą na przygotowanie odpowiedzialnych i skutecznych programów (Daszkiewicz, 2015). Samorząd lokalny powinien spełniać jednocześnie trzy role: koordynatora, reżysera oraz aktora, aby móc skutecznie wdrażać kooperację w usługach, które świadczy obywatelom.

Opisana wcześniej przeze mnie współpraca władz ze społeczeństwem nazywana jest demokracją deliberatywną, dzięki której władze lokalne stają się siłą napędowego rozwoju, a obywatele mają szansę wyrażania swojego zdania (Kidyba i Makowski, 2018). Ten rodzaj demokracji różni się od demokracji bezpośredniej w pierwszej kolejności sposobem prowadzenia dyskusji. W demokracji deliberatywnej władza lokalna jest konfrontowana z mieszkańcami. Następuje dynamiczna debata, argumenty często też te kontrowersyjne, emocje, a to wszystko przy bezpośrednim spotkaniu polityka z problemami obywateli, a nie jedynie poprzez wyrażanie poparcia lub nie podczas głosowania w wyborach (Konopelko, 2011). Formy partycypacji jakie wymieniają M. Kidyba oraz Ł. Makowski to m.in.:

- sondaż deliberatywny,
- panele obywatelskie,
- wspólnotowe grupy problemowe,
- konferencje konsensusu lub obywatelskie,
- otwarta przestrzeń,
- demokracja elektroniczna np. debaty internetowe,
- zaangażowanie młodzieży w życie wspólnot,
- uczestnictwo w budżecie partycypacyjnym,
- lokalne fora przysięgłych,
- możliwość odwołania urzędnika,
- parlament obywatelski.

Podsumowując, rolę władzy można podzielić na trzy obszary: wprowadzanie innowacyjnych rozwiązań świadczenia usług publicznych, umożliwienie obywatelom partycypacyjnego uczestnictwa w rządzeniu, a także tworzenie warunków do aktywności innowacyjnej pozostałych sektorów. Przykład działalności innowacyjnej sektora publicznego przedstawiony zostanie w dalszej części rozdziału.

Wydawać by się mogło, że przedsiębiorstwa nie mają narzędzi do wprowadzania innowacji społecznych, że są zainteresowane własnym rozwojem oraz innowacjami technologicznymi. Lecz, oprócz angażowania się w tworzenie innowacji społecznych poprzez ich finansowanie, sektor prywatny również może wprowadzać innowacje społeczne poprzez realizację społecznej odpowiedzialności biznesu (ang. *Corporate Social Responsibility*, CSR) (Szul, 2017). Dzięki posiadaniu kapitału ludzkiego, wiedzy, umiejętności i doświadczenia, sektor prywatny może mieć znaczący wpływ na kreowanie innowacji. Mając świadomość o ogromnym wpływie firm na środowisko i społeczeństwo lokalne mogą wprowadzać takie produkty, usługi i procesy, które będą odpowiadały na obecne wyzwania oraz wpływały na rozwiązywanie problemów. Determinanty wdrażania innowacji społecznych dla przedsiębiorstw to: zwiększenie świadomości firm i świadomości konsumentów, ograniczone zasoby naturalne, które są czynnikiem zachęcającym do produkcji i korzystania z energii alternatywnej, wysoko rozwinięta technologia, która umożliwi wprowadzanie nowych rozwiązań, a także nowe rynki w krajach rozwijających się (Bisgaard, 2009). Przedsiębiorstwa posiadają dużą wiedzę w zakresie wprowadzania innowacji biznesowych, zatrudniają specjalistów i są bogate w doświadczenie. To sprawia, że mogą być dobrymi partnerami we wprowadzaniu innowacji społecznych, pod warunkiem, że

będą chciały uczyć się współpracy z innymi podmiotami i poznawać potrzeby swoich odbiorców. To nowe podejście sektora prywatnego do innowacji sprawiło, że zaczęły powstawać przedsiębiorstwa społeczne. Przedsiębiorczość społeczna to działalność prowadzona w celu rozwiązywania problemów społecznych. Od tradycyjnej działalności komercyjnej odróżnia ją podstawowy cel, którym nie jest wynik finansowy i maksymalizacja zysku, lecz poprawa warunków bytu społeczeństwa. Od organizacji pozarządowych odróżnia ją samowystarczalność finansowa, którą zapewnia własna działalność gospodarcza.

Organizacje pozarządowe, czyli tzw. trzeci sektor, podejmują się głównie innowacji społecznych, które mają na celu zmniejszanie nierówności społecznych, zapobiegają wykluczeniu społecznemu, walczą o prawa mniejszości (Zajda, 2018). Angażują się również w komunikowanie władzy aktualnych potrzeb społeczeństwa. Przykłady innowacji organizacji pozarządowych również przedstawiam w dalszej części pracy.

Przegląd innowacji społecznych w Polsce i Europie

Innowacje społeczne mogą wpływać na wiele dziedzin życia społecznego. Autorzy wskazują na: edukację, ochronę środowiska, kulturę, promowanie zmian społecznych, np. zmniejszenie przemocy wobec kobiet, pomoc bezdomnym mającym zaburzenia psychiczne. Na przykład w dziedzinie oświaty innowacje mogą być impulsem do dostosowywania wiedzy do lepszego zaspokojenia potrzeb społecznych, np. networking nauczycieli ma wpływ na skuteczne wdrażanie nowych metod nauczania (Wronka-Pośpiech, 2015).

Europejska organizacja EUROCIITIES co roku przyznaje nagrody w konkursie „*Living cities – sustainable urban growth and quality of life*”, które są wyrazem uznania dla wybitnych osiągnięć członków organizacji w zakresie realizacji lokalnych działań lub praktyk, które poprawiają jakość życia obywateli. Spośród polskich miast do tej organizacji należą: Białystok, Bydgoszcz, Gdańsk, Katowice, Lublin, Łódź, Poznań, Rzeszów, Warszawa i Wrocław. Nagrody przyznawane są następujących w kategoriach (Morawska-Jancelewicz, 2016):

- Współpraca – projekty nakierowane przede wszystkim na oryginalne rozwiązania służące powstaniu nowych i lepszych miejsc pracy;
- Innowacje – projekty inspirowane przez obywateli w obszarze lepszego transportu publicznego oraz poprawy jakości powietrza w miastach;
- Partycypacja – projekty rozwijające nowe modele współpracy pomiędzy władzami lokalnymi, biznesem i organizacjami społecznymi, w celu zwiększenia jakości inwestycji w rozwój miast.

W 2018 roku nagrody zdobyły: angielskie Leeds, słoweńska Lublana oraz finlandzkie Olulu¹.

Leeds2013 to pięcioletni program inwestycji kulturalnych, którego zwieńczeniem jest całoroczny festiwal sztuki. Program wykorzystuje współpracę w całym mieście, przekształcając krajobraz kulturowy i gospodarkę miasta za pomocą kultury i kreatywności. Miasto przyjmuje podejście oparte na włączeniu społecznym i partnerskim, poprzez współtworzenie propozycji kulturalnych z ludźmi z najbardziej potrzebujących obszarów oraz pogłębianie swoich powiązań europejskich i międzynarodowych. Ten ostatni cel doprowadził do organizacji jednego z najpopularniejszych wydarzeń kulturalnych w mieście: wyścigu rowerowego *Tour De Yorkshire*. *Tour De Yorkshire* to wieloetapowy wyścig kolarski, rozgrywany w Wielkiej Brytanii

¹ Studia przypadków zostały opisane na podstawie informacji zawartych na stronie internetowej EUROCIITIES awards 2019.

w Yorkshire od 2015 r., a od 2018 r. kończy się właśnie w Leeds. W konkursie EUROCITIES miasto zdobyło pierwsze miejsce w kategorii współpraca.

RogLab – kreatywne centrum w Lublanie, zwycięzca w kategorii innowacje. Po zamknięciu większości zakładów produkcyjnych, Lublana założyła RogLab jako mini model swoich planów rewitalizacji dziedzictwa przemysłowego miasta, koncentrując się na projektowaniu, architekturze i sztukach wizualnych. RogLab z siedzibą w starym przemysłowym kontenerze, łączy i wspiera małych przedsiębiorców, indywidualnych twórców, firmy, organizacje pozarządowe oraz instytucje edukacyjne, kulturalne i badawcze. Lokalni partnerzy – do tej pory ponad 34 – dzielą się sprzętem mechanicznym, przestrzenią produkcyjną, doświadczeniami, umiejętnościami i know-how w celu opracowywania innowacji i dzieł sztuki oraz uczestniczenia w programach lokalnych muzeów i szkół. Projekty z partnerami międzynarodowymi obejmują współtworzenie prototypów dotyczących wyzwań miejskich i opracowanie mobilnego laboratorium produkcyjnego, które rozszerza zasięg RogLab na odległe części kraju. RogLab prowadzi m.in.: szkolenia – np. z indywidualnego stosowania frezarek CNC; warsztaty – np. modelowania 3D; zajęcia dla dzieci promujące wykorzystywanie nowoczesnych technologii. Co ważne, laboratorium RogLab jest publiczne i zapewnia twórcom w każdym wieku dostęp do narzędzi produkcyjnych.

W kategorii partycypacja zwyciężyło Olulu – miasto w zachodniej Finlandii. Olulu stworzyło miejskie wyzwanie pt. CHAOS. Jest to konkurs, który ma na celu sprawienie, aby miasto stało się bardziej przyjazne dla młodych mieszkańców, ponieważ Olulu ma jeden z najwyższych odsetków młodych ludzi spośród wszystkich miast europejskich, a równocześnie bezrobocie wśród młodych ludzi sięga 20%. Miasto jest także mniej atrakcyjne od tych, które znajdują się w centrum państwa. Te cechy sprawiły, że powstało wyzwanie CHAOS. Świadoma potrzeby większego zaangażowania młodych ludzi w życie miasta, gmina chciała znaleźć sposób na ich zaangażowanie i zmotywowanie poprzez bardziej zróżnicowaną kulturę miejską, która dałaby im nowe doświadczenia i zainteresowania. Poprzez CHAOS władze wzywają obywateli do przedstawienia pomysłów, które mogłyby wdrożyć przy pomocy lokalnej organizacji pozarządowej i finansowania w wysokości 20 000 euro. Konkurs polega na tym, że jury składające się z mieszkańców i przedstawicieli miasta wybiera najlepsze propozycje. Miasto ściśle współpracuje z projektami pilotażowymi, doradzając i monitorując ich postępy. Uznając, że konwencjonalne techniki oceny nie wywołałyby oczekiwanego przez miasto wpływu projektu, metoda CHAOS wykorzystuje dziewięć wskaźników do oceny korzyści dla uczestników i społeczeństwa. Należą do nich wskaźniki: zmiany poziomu zaufania, rozwiązywania problemów, samooceny, umiejętności społecznych i zaangażowania na rzecz społeczeństwa.

W Krakowie w 2017 r. w ramach Małopolskiego Inkubatora Innowacji Społecznych powstał konkurs na dofinansowanie innowacyjnych rozwiązań mających poprawić i zwiększyć skuteczność usług opiekuńczych na rzecz osób zależnych – szczególnie tych świadczonych na poziomie lokalnych społeczności. Projekt realizowany jest przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie oraz dofinansowany ze środków Unii Europejskiej (Europejski Fundusz Społeczny) w ramach IV Osi Priorytetowej Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (ROPS, b.d.-a). W 2019 r. projekt zostanie zakończony – wybrano 9 innowacji, które zostaną upowszechnione. Jedną z nich jest ścieżka moto-sensoryczna – projekt architektoniczno-urbanistyczny umożliwiający realizowanie rehabilitacji przy okazji wykonywania codziennych aktywności. Projekt przeznaczony jest do użytku przede wszystkim przez osoby starsze oraz osoby z niepełnosprawnościami ruchowymi. Ma on na celu osvajanie tych osób z przestrze-

nią miejską, które przez swoją obniżoną sprawność doznają lęków i nie chcą korzystać z przestrzeni publicznych (ROPS, b.d.-b).

Dzienny opiekun to innowacja z zakresu polityki rodzinnej. Instytucja dziennego opiekuna została wprowadzona w Polsce w 2011 r. wraz z kompleksową reformą systemu opieki nad dziećmi do lat 3. Zgodnie z ustawą z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do 3 lat (Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r.), opieka ta może być organizowana w formie żłobka lub klubu dziecięcego, a także sprawowana przez dziennego opiekuna oraz nianię. Dziennym opiekunem jest osoba fizyczna, zatrudniona przez gminę, osobę prawną lub jednostkę organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej na podstawie umowy o pracę albo umowy o świadczenie usług, opiekująca się maksymalnie pięciorgiem dzieci w wieku od 20 tygodni do 3 lat (maksymalnie do 4 lat) (Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r.). Potrzeba opieki nad najmniejszymi dziećmi w Polsce jest ogromna. Mimo że w ostatnich latach osiągnęliśmy wzrost wskaźnika tzw. „użłobkowania” – stosunek liczby wszystkich dzieci objętych opieką w żłobkach/oddziałach żłobkowych oraz klubach dziecięcych do liczby dzieci w grupie wieku do lat 3 (bez trzylatków), wyrażony procentowo, to liczba dzieci objęta wyspecjalizowaną opieką wciąż jest bardzo mała. W 2017 r. wskaźnik ten wynosił jedynie 8,6%, w porównaniu do 2011 r. wzrósł o ponad 4 punkty procentowe (GUS, 2019). Polska potrzebuje nowych rozwiązań w tym zakresie. Właśnie takim innowacyjnym rozwiązaniem jest dzienny opiekun – nowa, wdrożona w praktyce, usługa społeczna, uzupełniająca dotychczasowy system usług opieki nad dziećmi do lat 3. Prowadzi jednocześnie do osiągnięcia dwóch efektów – zapewnienia opieki domowej dzieciom oraz aktywizacji zawodowej osób podejmujących się pracy dziennego opiekuna (Moroń, 2016). Przyczynia się również do poprawy równowagi między pracą a życiem rodzinnym, a także tworzy nowe miejsca pracy, nowe role społeczne (GUS, 2019).

Przykładem wykorzystania technologii w innowacjach społecznych są beacons. Jest to czujnik, który może komunikować się ze smartfonem za pomocą sygnału radiowego. Zastosowanie znalazł on m.in. w warszawskim Stołecznym Centrum Osób Niepełnosprawnych, a także w krakowskim MOCAKU. Rozwiązanie pomaga osobom niewidomym w poruszaniu się po obiektach dzięki funkcji Voice-Over. Dzięki czujnikom oraz dedykowanej aplikacji, osoby niewidome są nawigowane po pomieszczeniach i informowane o dalszej drodze czy ekspozycjach muzealnych. W przypadku urzędu interesant z niepełnosprawnością może pobrać numerki za pomocą aplikacji, która powiadomi go, gdy nadejdzie jego kolej. Beacons znajdują zastosowanie także w innych dziedzinach, zwłaszcza w komunikacji marketingowej (Kidyba i Makowski, 2018).

Podsumowanie

Innowacje społeczne są potrzebne do rozwoju społeczeństwa, jednostek, a także całych regionów. W niniejszym rozdziale przedstawiono kilka przykładów innowacji. Poczynione obserwacje wskazują na czterech głównych aktorów zaangażowanych w innowacje społeczne: sektor publiczny, sektor prywatny, organizacje pozarządowe, społeczeństwo. Dzięki współpracy tych organizacji i instytucji możliwe jest stworzenie warunków do rozwoju społeczeństwa partycypacyjnego, które – w mojej ocenie – ma duże znaczenie w kreowaniu innowacji społecznych. Innowacje społeczne angażują obywateli do uczestniczenia w życiu społecznym, poprzez różnego rodzaju wydarzenia jednoczą ludzi i promują współpracę władz lokalnych i obywateli. Ten rodzaj innowacji może przeciwdziałać wykluczeniu społecznemu oraz aktywizować grupy osób z niepełnosprawnościami. Co ważne, aby innowacje były efektywne należy

zwiększać poziom świadomości społecznej w zakresie innowacyjności oraz wspierać te działania zarówno na poziomie finansowym, jak i instytucjonalnym.

Literatura

- BEPA (2011). *Empowering people, driving change: Social innovation in the European Union*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Bisgaard, T. (2009). *CSI. Corporate Social Innovation. Companies' participation in solving global challenges*, FORA – Report, Copenhagen.
- Daszkiewicz, M. (2015). Innowacje społeczne w kreowaniu atrakcyjności miast. *Logistyka*, 2, 1411–1418.
- EUROCITIES awards 2018 (2019). Pobrane z: www.eurocities.eu/eurocities/eurocities-awards/awards2018 (dostęp: 08.05.2019).
- European Commission (2013). *Guide to social innovation*. Pobrane z: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/presenta/social_innovation/social_innovation_2013.pdf (dostęp: 08.05.2019).
- GUS (2019). Dzieci objęte opieką w żłobkach i w wieku żłobkowym. Pobrane z: <https://bd1.stat.gov.pl/BDL/metadata/cechy/3398> (dostęp: 10.05.2019).
- Karwińska, A. (2008). Gospodarka społeczna a wyzwania rozwojowe Polski współczesnej. *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy*, 12, 379–395.
- Kidyba, M., Makowski, Ł. (2018). *Innowacyjne rozwiązania w administracji publicznej a zarządzanie inteligentnym miastem*. Poznań: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu.
- Konopelko, A. (2011). Demokracja partycypacyjna w samorządzie lokalnym. *Samorząd Terytorialny*, 12, 86–94.
- Marszowski, R. (2019). Innovation in the context of strengthening active social policy development and its importance for the proces of urban community organizing, *Management in Industry and Services*, 134, 153–170. <https://doi.org/10.29119/1641-3466.2019.134.12>
- Morawska-Jancelewicz, J. (2016). Innowacje społeczne w miastach europejskich. Przykłady dobrych praktyk. *Studia Miejskie*, 23, 65–79.
- Moroń, D. (2016). Dzienny opiekun jako innowacja społeczna w obszarze polityki rodzinnej. Wdrażanie nowych rozwiązań z zakresu opieki nad dziećmi do lat 3. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 456, 103–115.
- Moroń, D. (2017). Rola sektora publicznego w generowaniu, wdrażaniu i stymulowaniu innowacyjności społecznej. W: A.A. Janowska, R. Malik, R. Wosiek, A. Domańska. *Innowacyjność i konkurencyjność międzynarodowa. Nowe wyzwania dla przedsiębiorstw i państwa* (s. 67–88). Warszawa: Oficyna Wydawnicza SGH.
- OECD (2011). *Fostering Innovation to Address Social Challenges*. Pobrane z: www.oecd.org/sti/inno/47861327.pdf (dostęp: 30.05.2019).
- Olejniczuk-Merta, A. (2013). *Innowacje społeczne*. Warszawa: IBRKK.
- ROPS (b.d.-a). Innowacje społeczne. O projekcie Małopolski Inkubator Innowacji Społecznych. Kraków: Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie. Pobrane z: <https://www.rops.krakow.pl/lewa/innowacje-spoleczne-25/o-projekcie-malopolski-inkubator-innowacji-spolecznych-96.html> (dostęp: 08.05.2019).
- ROPS (b.d.-b). Złota dziewiątka – innowacje społeczne wybrane do upowszechniania. Kraków: Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie. Pobrane z: <https://www.rops.krakow.pl/lewa/innowacje-spoleczne-25/zlota-dziewiatka-innowacje-spoleczne-miis-wybrane-do-upowszechniania-154.html> (dostęp: 08.05.2019).
- Szul, E. (2017). Biznesowa innowacyjność społeczna. Na przykładzie firm rodzinnych. *Humanum Międzynarodowe Studia Społeczno-Humanistyczne*, 26, 87–96.
- The Young Foundation (2013). *Social Innovation Overview: A deliverable of the project: "The theoretical, empirical and policy foundations for building social innovation in Europe"* (TEPSIE). European Commission – 7th Framework Programme, European Commission. Brussels: DG Research.
- Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3, Dz.U. nr 45, poz. 235 ze zm.
- Wronka-Pośpiech, M. (2015). Innowacje społeczne – pojęcie i znaczenie. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach*, 212, 124–136.
- Zajda, K. (2018). Cechy wyróżniające organizacje pozarządowe wdrażające oddolne innowacje społeczne. *Polityka Społeczna*, 45, 29–33.

Social innovations as determinants of the development of local communities

Summary: Changes taking place in society and the economy imply the emergence of new methods of problem solving and development. Social innovation has become the driving force. This chapter presents them as determinants of the development of participatory society, which exists thanks to the participation of four actors. The paper presents a literature review, along with examples of social innovations implemented in Poland and Europe. The conclusions provide confirmation arguments that social innovations can be determinants of the development of local communities; they counteract social exclusion and reduce inequalities.

Keywords: social innovations; participatory society; development; cooperation

JEL codes: O30, O35

Informacje o autorze

Adrianna Markowicz

Fundacja Gospodarki i Administracji Publicznej

ul. ks. bp. Wł. Bandurskiego 58/11, 30-050 Kraków

e-mail: adrianna.markowicz@fundacja.gap.pl

Prawa autorskie i licencja / Copyright and License

Publikacja na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa –
Użycie niekomercyjne – Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe (CC BY-ND 4.0)
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed/pl>

This work is published under the terms of the Creative Commons
Attribution – NoDerivatives International (CC BY-ND 4.0) License
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0>

Wydane przez Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie.

Małopolska Szkoła Administracji Publicznej

Published by Cracow University of Economics – Krakow, Poland.

Małopolska School of Public Administration of the Cracow University of Economics